

Lanna – The Impact and Inheritance of a Semi-Colony Regime
by Emeritus Prof. Dr. Tanet Charoenmuang

Despite being surrounded on all sides by the ocean, The Thai state - formerly known as Siam - was never considered to be on the same common shipping lanes as its neighbors India, Sri Lanka, Malaysia, Indonesia, Singapore, Cambodia, and Vietnam. The result of this was when the colonizing nations from the West sent their ships over to trade and conquer, taking colonies along the shipping lanes from the West and heading Eastwards from India to China, Siam was never a primary target.

When King Rama IV finally relented to a trade agreement and opened Siam's borders to 14 Western countries, beginning with England in 1855 and France and America the year after, the agreement was highly skewed against Thailand's favor. But the agreement was signed out of fear that Thailand would become colonized, ultimately losing its independence. Thailand became a semi-colony state, a position that satisfied the Western powers as every other surrounding nation had been colonized. While Siam would maintain its own government, every neighboring country was being overrun, their leaders deposed and powerless. Gone are the ruling systems of old, as the foreigners rose fully into power.

This semi-colony system profoundly affected Thai society in 4 ways: 1.) The ruling class would consolidate their power, transitioning into an absolute monarchy. 2.) The ruling class would also seek to annex what surrounding territory they could, including Lanna and Patani (they also attempted to conquer Chiang Tung twice, but failed). 3.) A highly centralized state system was established, dictating all aspects of society including governance, economy, culture, and natural resources. 4.) As the Western nations held the economic advantage while not directly exerting control, notions of struggling for independence or nationalistic ideals never arose. This meant Thailand lacked the spirit of nationalism or the political experience of resisting oppression from both foreign power and domestic rulers. It would take many years for a strong sense of citizenship to properly manifest.

Amidst the colonial regime of their neighbors, the rulers of Siam hastened to strengthen their own positions, limiting the role of the civilian sector and establishing a state that is monolithic in every respect. This is especially true of the centralized bureaucratic system, the management of religious figures, and even education. As such, the process of 'Siamification' would take place under the reigns of Kings Rama V and VI, which began with state building, and later nation building, to create a sense of unity based on obedience to the monarchy.

An important example for the case of Lanna include: the union between the King of Chiang Mai's youngest daughter (Princess Dara Rasmi, aged 13) and the King of Siam in the year 1886, which many regarded as a political marriage. The systematic dismantling of the authority and role of Lanna's ruler would ultimately result in the dissolution of Lanna as a state in the year 1899; the establishing laws with the intent of controlling the monkhood in 1902, gradually diminishing Lanna's independent system and bringing them under the authority of Siam's monkhood, and resolving the dispute between Khruba Siwichai and the Siamese temples in 1936; learning to read or write the Lanna alphabet was forbidden among the temple schools, while the state opened a swathe of new elementary schools which taught the Siamese language specifically beginning in 1911, leaving

only a single book for those wishing to study Lanna history named 'The Legend of Singhanavati', which was written in 1897 by a Siamese aristocrat and intellectual.

The act of sending high-ranking aristocrats to rule in Lanna's key cities, sending bright local monks to get further education in Bangkok before sending them back to rule over the local monks; The quelling of the Chiang Mai rebels (Phaya Phap) in 1887-1888 and the decisive routing of the Phrae rebels (Ngiao rebels) in 1902-1903; the erection of military bases within almost every city; the demolishing of important local governmental structures and constructing prisons in their place, which took place in Chiang Mai, Lamphun, Lampang, and Chiang Rai, especially within the vicinity of royal palaces, and constructing Western-style Siam government buildings in the city centers; everything was planned and executed with patience, so as to not evoke any sudden feelings of loss or longing, nor any thoughts of resistance, etc.

This highly centralized mode of government would continue on for over 58 years (1899-1957), until the government's 'highway' economic stimulation policies and 'Running Water-Bright Lights-Good Roads' campaign began based on the first draft of the Economic and Social Development plan in 1961 and beyond. But due to the centralized nature of government, despite the establishment of local offices since 1933 such as the municipality office, sanitation, district congress, provincial administration, and later the district administrations, much of the decision-making, budget approval, and personnel still answered to each province's central administration.

Even the educational system was taken over, with management and curriculum systems determined by the central authority all the way to every university. From there, while local academics were able to uncover the word 'Lanna' in old record tablets, and while standing up to sing in the Northern dialect was respected as a way to announce one's identity as a 'Northerner' and Chiang Mai-Lanna citizen (700 years, from 1296-1996), but the clergy, schools, and local administration still can't be handled by those local to the area (such as forcing students to speak in the central dialect in classrooms, forbidding the use of local dialects in educational institutions, banning sermons in local tongues on temples, and restricting learning materials pertaining to Lanna history, etc.). While some aspects of Lanna have been restored, it is only within a very limited scope seemingly for the sake of tourism, such as wearing traditional clothes during important ceremonies or encouraging use of local dialects during high season, far from the 'way of life' that has been lost.

The continued existence of Wat Intharawat (Wat Ton Kwen) is the only temple to have preserved its original 200-year-old art. Besides that, almost every temple seems new and shiny, possessing the same motifs and symbols seen in temples in the Central region; a tangible example of a centralized government that still exists today.

In conclusion, it is difficult to find youngsters and students in any Lanna city who is able to or is interested in using the 'Northern dialect' fluently. The phenomenon of parents no longer using their native dialects to speak to their children and instead opting to use Thai is thus one that both intrigues and greatly challenges any academic struggling to preserve Lanna culture and local governments today.

ล้านนา – ความแรงของมรดกวิถีเมืองขึ้น
โดย ศ. เกียรติคุณ ดร. ธนศวรร เจริญเมือง

รัฐไทยหรือในอดีตคือรัฐสยามที่ไม่มีชายฝั่งทะเลยาวเหยียด แต่มีได้อยู่บนเส้นทางหลักของการเดินเรือแบบเพื่อนบ้านที่รายรอบ เช่น พม่า อินเดีย ลังกา มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ เขมร และเวียดนาม ผลก็คือเมื่อประเทศล่าอาณานิคมจากตะวันตกส่งกองเรือเข้ามาติดต่อค้าขายและมุ่งเข้ายึดครอง เส้นทางเดินเรือและการล่าเมืองขึ้นเริ่มจากทิศตะวันตกสู่ตะวันออก คือจากอินเดียมุ่งไปสู่จีน สยามจึงมิใช่เป้าหมายหลัก

ครั้นเมื่อรัชกาลที่ 4 ยอมทำสัญญาค้าขายและเปิดประเทศกับ 14 ชาติตะวันตกเริ่มที่อังกฤษในปี 2398 และกับฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกาถัดมา สัญญาดังกล่าวทำให้ไทยเสียเปรียบทางการค้าอย่างมาก แต่ไทยต้องยอมเพราะผู้นำกลัวถูกยึดครองเป็นเมืองขึ้น และจะต้องสูญเสียอำนาจ ไทยจึงกลายเป็นรัฐกึ่งเมืองขึ้น และชาติตะวันตกก็พอใจแล้วกับความได้เปรียบอันนั้น เพราะที่เหลือก็ตกเป็นเมืองขึ้นเรียบร้อยแล้ว ด้วยเหตุนี้ระบบการปกครองแบบเดิมภายในสยามจึงยังคงอยู่ แต่เพื่อนบ้านรอบ ๆ ททยอดตกเป็นเมืองขึ้น ผู้นำรัฐอื่น ๆ ตกจากอำนาจหมดสิ้น ระบบการปกครองเก่าสิ้นสุดลง ต่างชาติเข้าปกครองเมืองขึ้นแทนเต็มรูปแบบ

ระบบกึ่งเมืองขึ้นทำให้เกิดผลสำคัญยิ่ง 4 ด้านต่อสังคมไทย

1. ผู้นำกระชั้นอำนาจ และยกฐานะขึ้นสู่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เต็มที่
2. ขยายอำนาจการปกครองออกไปและผนวกดินแดนรอบ ๆ คือ ล้านนาและปาดานี (รวมทั้งพยายามยึดครองเชียงตุงถึง 2 ครั้งแต่ไม่สำเร็จ)
3. สถาปนารัฐรวมศูนย์อำนาจอย่างสูง (A highly centralized state) นั่นคือควบคุมทั้งด้านการปกครอง เศรษฐกิจ ศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และ
4. เพราะชาติตะวันตกได้เปรียบด้านเศรษฐกิจเป็นหลักและมีได้ปกครองโดยตรง รัฐไทยจึงไม่มีการปกครองของชาติตะวันตกโดยตรงเช่นเพื่อนบ้าน ความคิดเรื่องการต่อสู้เพื่อเอกราชและคณะแบบลัทธิชาตินิยมจึงไม่เกิดขึ้น ประชาชนไทยจึงขาดทัศนคติชาตินิยมและประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมืองกับทั้งต่างชาติและชนชั้นปกครองภายใน ความเป็นพลเมืองเข้มแข็ง (Strong citizenship) จึงปรากฏขึ้นช้ามาก

ท่ามกลางภัยของลัทธิล่าอาณานิคมรอบบ้าน ผู้ปกครองเร่งรัดกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง, จำกัดบทบาทของภาคประชาสังคม และสร้างรัฐที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะระบบราชการที่รวมศูนย์อำนาจ คุมระบบบริหารของสงฆ์และระบบการศึกษาทั้งหมด สรุปว่าในสมัยรัชกาลที่ 5-6 เราจึงได้เห็นกระบวนการสยามานุวัตร คือสร้างทุกอย่างให้เป็นแบบสยามทั่วทั้งรัฐ เริ่มจากการสร้างรัฐ (State building) และต่อด้วยการสร้างชาติ (Nation building) เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแบบภักดีเป็นหลัก

ตัวอย่างในกรณีของล้านนาที่สำคัญ ได้แก่ การให้ธิดาองค์สุดท้าย (เจ้าดารารัศมี วัย 13 ชันษา) ของเจ้าหลวงเชียงใหม่ เป็นพระสนมของกษัตริย์สยามในปี พ.ศ. 2429 ซึ่งหลายฝ่ายเห็นว่ามันคือสมมุติภาพการเมือง การลดอำนาจและบทบาทการปกครองทุก ๆ ด้านของเจ้าปกครองในล้านนาก็ละชั้น ๆ จนสามารถยุติฐานะประเทศราชของล้านนาและผนวกล้านนาในปี 2442; การออกกฎหมายลักษณะปกครองสงฆ์ในปี 2445 ค่อย ๆ ลดบทบาทของระบบการปกครองสงฆ์ที่เป็นอิสระในล้านนาให้ขึ้นต่อคณะสงฆ์สยาม และจัดการความขัดแย้งระหว่างครูบาศรีวิชัยกับคณะสงฆ์สยามอย่างมีขั้นตอนจนสงบในปี 2479; ติดตามด้วยการห้ามเรียนเขียนอ่านตัวอักษรล้านนาในหมู่ชาวสาและสงฆ์ และโหมการเปิดโรงเรียนระดับประถมที่สอนการเขียนอ่านและพูดภาษาสยามเท่านั้นตั้งแต่ พ.ศ. 2454 จบลงด้วยการมีหนังสือเล่มเดียวให้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ล้านนา ตั้งชื่อว่า “ตำนานโยนก” เขียนในช่วงทศวรรษ 2440 โดยขุนนางปัญญาชนชาวสยาม

การส่งเจ้านายระดับสูงไปปกครองแต่ละหัวเมืองในล้านนา การส่งพระเจษฎาธิราชวงศ์ไปศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ แล้วส่งกลับพร้อมตำแหน่ง-สมณศักดิ์ไปปกครองวัดในท้องถิ่น; การปราบปรามกบฏเชียงใหม่ (พญาผาบ) ในปี 2430-31 และกบฏพระ (กบฏเจ็ย) ในปี 2445-46 อย่างเฉียบขาด; การจัดตั้งค่ายทหารจากส่วนกลางไปควบคุมแทบทุกเมือง; การรื้อถอนอาคารสำคัญด้านการปกครองของอำนาจท้องถิ่น แล้วให้สร้างคุกขึ้นแทนที่ทั้งที่เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และเชียงราย โดยเฉพาะในเขตคุ้มหลวงต่าง ๆ , และสร้างอาคารการปกครองของสยามแบบตะวันตกขึ้นใหม่กลางใจเมืองแทนที่ ทุกอย่างทำเป็นขั้นตอนไม่รีบร้อนเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกสูญเสียหยาดหยดอย่างฉับพลัน และแสดงปฏิริยาต่อต้าน ฯลฯ

เมื่อระบบการบริหารทุก ๆ ด้านแบบนี้ด้วยอำนาจและการควบคุมจากส่วนกลางดำเนินมารวม 58 ปี (พ.ศ. 2442-2500) ครั้นเมื่อโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบโฮวอี้ และน้ำไหล-ไฟสว่าง-ทางดีตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 เริ่มในปี 2504 และต่อ ๆ มา โดยที่ระบบการปกครองยังคงรวมศูนย์อำนาจแบบเดิม แม้ว่าจะมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา ไม่ว่าจะเป็นเทศบาล สุขาภิบาล สภาตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในระยะต่อจากนั้น แต่อำนาจการตัดสินใจ งบประมาณ และบุคลากรส่วนใหญ่ยังขึ้นต่อหน่วยราชการส่วนภูมิภาคของทุก ๆ จังหวัด

ระบบการศึกษายังคงถูกควบคุมด้วยระบบบริหารและระบบหลักสูตรจากส่วนกลาง ขึ้นไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัยทุก ๆ แห่งจากนั้น จะเห็นได้ว่า แม้นักวิชาการท้องถิ่นจะค้นพบคำว่า “ล้านนา” ในศิลาจารึกเก่าแก่ และการลุกขึ้นร้องเพลง “กำเนิดเมือง” ประกาศความเป็น “คนเมือง” และ “เชียงใหม่-ล้านนา 700 ปี พ.ศ. 1839-2539” แต่เมื่อระบบการบริหารสมัย การบริหาร การศึกษาทุกระดับ และการบริหารจัดการท้องถิ่นยังไม่สามารถจัดการได้ด้วยฝีมือของคนในแต่ละท้องถิ่น (เช่น การบังคับให้นักเรียนนักศึกษาพูดภาษากลางในห้องเรียน ห้ามพูดภาษาท้องถิ่นในสถาบันการศึกษา และห้ามพระเทศน์เป็นภาษาท้องถิ่นที่วัด หลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ล้านนามีจำกัดมาก ฯลฯ) หลายอย่างอาจมีการรื้อฟื้นขึ้นมาบ้าง แต่ก็ไปอย่างจำกัด และมีท่าทีว่าทุกอย่างทำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพียงเพื่อให้มีสีสันเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การแต่งกายพื้นเมืองในเทศกาลสำคัญ และรณรงค์ให้มีการอนุรักษ์เมืองในฤดูกาลท่องเที่ยว ซึ่งเท่ากับในที่สุดแล้ว ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นก็กลายเป็นเพียงเครื่องมือส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่มีใช้ “วิถีชีวิต” ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

การดำรงอยู่ของ “วัดต้นแก้ว” ที่รักษาศิลปวัฒนธรรมอันเก่าแก่ระดับ 200 ปีได้เพียงวัดเดียว นอกนั้นแทบทุกวัดเป็นวัดที่ดูใหม่เอี่ยม ระเบียบเรียบร้อย มีศิลปสัญลักษณ์ดูเดียวกันกับวัดในภาคกลางเกือบหมดก็คือตัวอย่างรูปธรรมของผลพวงของรัฐแบบรวมศูนย์อำนาจที่ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง

สุดท้าย ยากนักที่วันนี้เราจะพบบทเรียนนักศึกษาในหัวเมืองแทบทุก ๆ จังหวัดของล้านนาที่สามารถพูดหรือปรารภนาที่จะ “กู้กำเนิดเมือง” ได้อย่างคล่องแคล่วและมั่นใจ ประการณณ์ “ป้อมเมือง แม่เมือง แล้วจะใดมาปากไทยใส่กัน?” จึงเป็นปรากฏการณ์ที่ทั้งเราใจและทำทนายวิชาการที่ต่อสู้เพื่อปกป้องศิลปวัฒนธรรมล้านนาและการบริหารจัดการท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน